

TAT TVAM ASI - DAT BEN JIJ

SWAMI DAYANANDA SARASWATI

De gehele leer van Vedānta kan worden teruggebracht tot één enkele zin: *tat tvam asi*, Dat ben jij. *Tvam* betekent jij. Het woord *asi*, wat 'bent' betekent, is een werkwoord dat geen handeling aanduidt zoals lopen, praten of denken, maar simpelweg 'zijn'. *Tat*, wat 'dat' betekent, staat voor de orde, de oorzaak van de gehele schepping. Je kunt deze oorzaak de Heer of God noemen. Die oorzaak van de gehele schepping ben jij. Mijn God, dat is nogal wat!

Ik kan de uitspraak 'Dat ben jij' niet zomaar accepteren. God is onbegrensd in omvang, kennis en kracht, terwijl ik in hoge mate beperkt ben. Vanuit het perspectief van mijn lichaam en geest is de uitspraak 'Ik ben Dat' niet zinnig. Door simpelweg te herhalen 'Ik ben Dat, ik ben Dat', zal ik 'Dat' niet worden. Als ik het gevoel heb dat 'ik Dat ben', dan heb ik mezelf gehypnotiseerd. Mijn gedrag zal dan niet normaal zijn, omdat ik me zou gedragen alsof ik onbegrensd ben, terwijl ik beperkt ben. Door een of andere verandering teweeg te brengen, zal het beperkte nooit onbegrensd worden. Dus als ik beperkt ben, zoals ik denk dat ik ben, kan ik niet onbegrensd worden.

Het woord jij reist

Het is duidelijk dat Vedānta, met de uitspraak dat ik de oorzaak ben van de gehele schepping, niet dit fysieke lichaam kan bedoelen, aangezien het een gevolg is. Dit lichaam is zelf veroorzaakt; het is op een bepaald moment geboren. Dus moet er met het woord 'jij' iets anders worden bedoeld. Als ik God ben, dan heb ik het onderwijs van Vedānta nodig om dat feit te begrijpen. Om te beginnen is een analyse van het woord 'jij' nodig.

Wat wordt er bedoeld met het woord 'jij'? Het woord kan een heleboel verschillende betekenissen hebben. Als ik zeg: "Jij zit hier", dan bedoel ik je fysieke lichaam. Als ik zeg: "Jij lijkt hongerig", dan verwijs ik naar een fysiologische toestand: honger. Als ik zeg: "Jij lijkt bijziend", dan bedoel ik met het woord 'jij' het zintuig, het oog. Als ik zeg: "Jij lijkt rusteloos", bedoel ik de geest. Als ik je een arts noem, verwijs ik naar je intellectuele prestaties. En als ik zeg: "Jij lijkt onwetend van de hele zaak", dan bedoel ik dat jij onwetendheid bent.

Het woord 'jij' reist dus. Het kan betrekking hebben op het fysieke lichaam, op een fysiologische functie, op de geest, op je kennis of zelfs op dat wat voorbij kennis ligt. Het kan ook verwijzen naar onwetendheid.

Als ik 'jij' zeg, dan vat jij dat op als 'ik'. Wat is precies de betekenis van dit woord 'ik'? Eén ding is zeker: met het woord 'ik' bedoel ik niets anders dan mijzelf. Voor wat ik niet ben, heb ik andere woorden, zoals 'dat' of 'dit'. Voor alles wat ver weg is in tijd en afstand, gebruik ik het woord 'dat'. Voor dingen die dichtbij zijn, maar nog steeds iets anders zijn dan mijzelf, gebruik ik het woord 'dit'. Alles waar ik naar verwijs met de woorden 'dat' en 'dit', kan worden aangewezen als een object. Een object is iets dat niet het subject is. Als ik de zin "Ik zie jou" gebruik, dan is het object 'jou' en het subject 'ik'. Alles wat ik zie, hoor, ruik, proef en aanraak is een object. Tot elk van hen verhoud ik mij als het subject.

Wie ben ik?

Iemand vraagt aan mij: "Wie ben jij?"

Ik zeg: "Ik ben die-en-die."

Dan zegt hij: "Ik vroeg niet naar je naam, ik vroeg: 'Wie ben jij?'"

"O, ik ben de zoon van die-en-die."

"Ik vraag je niet hoe je verwant bent aan deze man. Ik vraag je: 'Wie ben jij?'"

Met betrekking tot een bepaalde relatie wordt het subject vader, moeder, dochter, enzovoort. Maar wie is dat subject?

Ik zou kunnen zeggen: “Ik ben het fysieke lichaam.” De ‘ik’, het subject – vader, moeder, etc. – is nu gereduceerd tot het fysieke lichaam. Dat betekent dat het lot van het lichaam, bepaalt wat ik ben. Als het lichaam wit is, ben ik wit. Als het zwart is, ben ik zwart. Is het lichaam lang, dan ben ik lang. Is het lichaam ziek, dan ben ik ziek.

Dit lichaam kan echter niet ‘ik’ zijn, want wanneer ik het woord ‘ik’ gebruik, bedoel ik het subject. Ik bedoel nooit een object. Is het fysieke lichaam niet een object dat ik heel intiem waarneem, intiemer dan wie dan ook? Niemand kan de rugpijn zien die ik heb; alleen ik heb er weet van. Ik ken dit fysieke lichaam door en door. Wie is degene die het lichaam kent?

Op dezelfde manier kan ik niet de zintuigen zijn, want ik ben me bewust van mijn ogen, de conditie van mijn ogen, mijn oren, enzovoort. Ze zijn objecten van mijn bewustzijn. Zelfs als de zintuigen niet functioneren, ben ik er nog. Wie is die ‘ik’?

Nu zeg ik dat ik wel de geest moet zijn, want mijn geest is degene die zich bewust is van de zintuigen. Met mijn geest analyseer ik. Maar de geest is ook slechts een instrument dat ik gebruik. Iemand hanteert de geest; iemand die opmerkt wat er in de geest gebeurt.

Kan ik zeggen dat ‘ik’ een bepaalde gedachte is? Als een bepaalde gedachte ‘ik’ zou zijn en de gedachte verdwijnt, dan zou ik ook verdwijnen. Maar dat gebeurt niet.

Ook specifieke kennis die ik bezit kan niet ‘ik’ zijn, want ik maak gebruik van deze kennis. Ik ben me bewust van wat ik weet. Ik ben ook niet mijn herinneringen, omdat herinneringen door mij geobjectiveerd kunnen worden.

Tot slot kan ik niet zeggen dat ik onwetendheid ben. In diepe slaap ben ik me niet bewust van herinneringen, kennis, emoties of het lichaam. Ik ben dood voor dit alles. Alleen onwetendheid is dan aanwezig.

Hoe weet je dat er onwetendheid aanwezig was in je diepe slaap?" Nou, ik weet dat ik niets heb gezien, gehoord, geroken, geproefd, gevoeld of zelfs maar gedacht. Ik was er wel degelijk als degene die zich bewust was van de onwetendheid. Dus zelfs onwetendheid is iets dat gekend wordt; het is een object van mijn bewustzijn.

Wie ben ik dan? Ik ben me bewust van onwetendheid en kennis, van herinneringen en de toestanden van de geest, van zintuigen, van de wereld, van ruimte en tijd, van sterren, van hemel en hel, van werkelijk alles. Alles wat je maar kunt bedenken, is voor mij een object. Wat is dan datgene waar niet naar verwezen kan worden met het woord 'dit' of 'dat'? Er is in deze schepping maar één ding waar dat voor geldt, en dat is 'ik'.

Ik ben een enkelvoudig persoon, niet alleen in aantal, grammaticaal, maar ook wezenlijk. Alleen ik kan voldoen aan de definitie van 'ik'. Niets anders kan dat, want ik ben het enige subject. Al het andere is een object.

Je zegt misschien: "Swamiji, u bent inderdaad een subject, maar ik ben ook een subject." Nee. Wat jij van jezelf ziet, evenals wat je van mij ziet, is het object, zowel voor jou als voor mij. Er is maar één subject. 'Ik' betekent het subject, degene die zich bewust is van alle objecten, de kenner. Al het andere is een object van bewustzijn.

Ik ben een bewust wezen, jij bent een bewust wezen, hij is een bewust wezen. Iedereen zal beamen: "Ik ben een bewust wezen." De objecten waar jij je bewust van bent verschillen. De herinneringen waar jij je bewust van bent verschillen. De onwetendheid waar jij je bewust van bent verschilt, in die zin dat jij bepaalde dingen niet weet en ik weer andere dingen niet weet.

Jij en ik zijn ons van dit alles bewust. Vertel me eens: is er tussen jou, het bewuste wezen, en mij, het bewuste wezen, enig verschil? Er kan geen enkel verschil zijn.

Er is een baby-bewust wezen, een oude man-bewust wezen, enzovoort. De kennis van de oude man is anders dan de kennis van de baby, maar er is geen verschil tussen bewust wezen en bewust wezen. Er is alleen 'ik', degene die zich bewust is van al het andere.

Het onbegrensde ik

Dus, ik ben een bewust wezen. Maar hoe kan ik *tat* zijn, het onbegrensde, de oorzaak van alles? Ik ben één van de vele bewuste wezens. Door dit goed te onderzoeken, kunnen we zien dat er slechts één bewust wezen is, niet vele. Ik ben een bewust wezen met betrekking tot datgene waar ik me bewust van ben. Ik ben een denker, wanneer ik denk. Ik ben een kok, wanneer ik kook.

Neem nu deze pot. Ik ben me bewust van de pot. Wat als ik de pot weghaal? Nu is er het bewuste wezen min het object van bewustzijn. Ik ben een bewust wezen, wanneer er een object van bewustzijn is. Als het object er niet is, wat ben ik dan? Bewustzijn. Waarom? Omdat wanneer het object weg is, bewustzijn aanwezig is, niet als bewust wezen, maar als de inhoud ervan. De inhoud van het bewuste wezen is bewustzijn.

Wie ben ik? Met betrekking tot mijzelf ben ik bewustzijn. Met betrekking tot objecten waar ik me bewust van ben, ben ik een bewust wezen. Ik, bewustzijn ben.

Hoe waren we begonnen? Ik ben het lichaam en de geest. Nu zeg ik: ik ben bewustzijn. Het lichaam is er nog steeds en het is in bewustzijn. Zo is ook ruimte in bewustzijn. Wat is de afmeting van bewustzijn? Het heeft geen afmeting of vorm. Het is onbegrensd. Ik ben dat onbegrensde bewustzijn.

Dus, weten dat ik, het subject, het onbegrensde ben, is geen kwestie van iets doen. Het is een kwestie van zien. In de visie van de leraar ben je niet het beperkte wezen dat je als jezelf ziet. De leraar zegt: 'Dat ben jij.' In zijn visie ben jij het onbegrensde. Dus, wanneer hij een uitspraak doet zoals *tat tvam asi*, moet hij noodzakelijkerwijs de waarheid van jouw onbegrensdheid ontvouwen. Dat is het onderwijs van Vedānta.